

НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ

“Правни аспекти савремених друштвених кретања у Републици Србији” -
за период 01.01.2019. – 31.12.2021. године

Издавач

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Правни факултет

За издавача

Проф. др Душанка Јововић, декан

Главни и одговорни уредник

Проф. др Јелена Беловић, руководилац пројекта

Секретар пројекта

Проф. др Страхиња Миљковић

Уређивачки одбор

Проф. др Душанка Јововић

Проф. др Марија Крвавац

Проф. др Владимир Боранијашевић

Доц. др Бојан Бојанић

Доц. др Драган Благић

Технички уредник

Младен Тодоровић

Дизајн корица

Кварк Краљево

Штампа

Кварк Краљево

Тираж:

50 примерака

ISBN 978-86-6083-062-5

Штампање овог зборника помогло је Министарство просвете, науке и
технолошког развоја Републике Србије

Др Милорад ЖИЖИЋ*

UDK 338(497.11)"20"
330.831.8"20"

ВАШИНГТОНСКИ КОНСЕНСУС ИЗ 1989. ГОДИНЕ И ЊЕГОВ УТИЦАЈ НА ТРАНЗИЦИОНЕ ТОКОВЕ У СРБИЈИ

Апстракт: Вашингтонски консенсус из 1989.године, може се идеополитички сматрати „првим стубом“ нарастајуће идеологије неолибералног капитализма у свету. Он је суштински, коренито утицао на друштвене токове бивших социјалистичких држава и на њихову транзицију, а што је случај и са Републиком Србијом. Друштво крајем двадесетог и у првим деценијама двадесет првог века пролази кроз буран период са израженим коренитим променама које су можда и најизраженије од његовог постанка са за сада мање више неизвесним и тешко сагледивим последицама. Урушавање старог и покушаји изградње новог светског поретка прати снажна глобализација, свеопшта турбуленција у свим друштвеним сферама што усложњава, поред осталог, напоре на сагледавању и изградњи друштвене организације у будућности. Четврта иновативно технолошка револуција, неолиберализам, глобализација, империјализам, драстична социјална стратификација на богате и сиромашне, урушавање „социјалне“ државе и мноштво других појава друштво у овом веку могу одвести у „доба гомиле“ (Ле Бон) или ка неком другом непожељном путу.

Кључне речи: глобализација, мдржавни и привтни капитализам, социјалне вредности, Вашингтонски консенсус.

Вашингтонски консенсус из 1989.године, може се идеополитички сматрати „првим стубом“ нарастајуће идеологије неолибералног капитализма у свету. Он је суштински, коренито утицао на друштвене токове бивших социјалистичких држава и на њихову транзицију.

Транзиција људског друштва може се назвати и глобализацијом.

Друштво крајем двадесетог и у првим деценијама двадесет првог века пролази кроз буран период са израженим коренитим променама које су можда и најизраженије од његовог постанка са за сада мање више неизвесним и тешко сагледивим последицама.

Урушавање старог и покушаји изградње новог светског поретка прати снажна свеопшта турбуленција у свим друштвеним сферама што усложњава,

* Редовни професор, Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Правни факултет, milorad.zizic@pr.ac.rs

поред осталог, напоре на сагледавању и изградњи друштвене организације у будућности.

Многи узроци и чиниоци усложњавају односни проблем.

Да ли ће двадесет први век бити доба гомиле,¹ или ће се усмерити хуманом квалитетном организованом развоју и устројству. Зависиће, поред осталог и од даљих токова глобализације.

Глобализација као идеја, појава, смерница и пракса циљно је пројектована, задата са циљем да успостави планетарни процес хомогенизације света, утемељен на неолоберализму као идеополитичкој детерминанти, тржишној економији, снажно развијеној техници и технологији и слично, са свим позитивним и негативним последицама које доноси.

Процес глобализације (или транзиције људског друштва у трећем миленијуму) третира се вишестрано, али превасходно као конкретан економски комплекс смештен у различитим регионима и местима, где опада значај националне економије.²

Глобализација трансформише животе људи у свим деловима света, а глобализациони процеси носе објективни карактер и резултат су економских, политичких, институционалних, социјалних промена условљених кореним преображајима у производној сфери под утицајем технолошких и информационих револуција.³

Феномен глобализације обликују три универзална параметра, и то 1) интеграција(обједињавање);2) транспарентност (пропустљивост) и 3) хомогеност (једнородност).⁴

Глобализација, тј. борба моћних за глобалну империјалну доминацију и стратешке позиције и природна богатства; четврта иновативно технолошка револуција, утицај неолиберализма; Вашингтонски консенсус из 1989.године; људска права, универзалне вредности и изазови глобализације; корпоративно управљање и безбедност; нужност изградње мултиполарног

¹ Le Bon,G, La Psychologie des Foules, Presses Universitaires de France, Paris, 1963,2. Ле Бон указује да могу постојати и други путеви развоја цивилизације, односно да један пут може водити и у доба гомикле, где указује да постоје три фазе које могу довести до доба гомиле. Прва, где се осећања и идеје свих појединаца који чине гомилу усмеравају у истом правцу. Друга, где се губи њихова интелектуална свест, и трећа, у којој се ствара колективни ум. Долази до манипулативног психичког својства појединца и масе, а такве велике групе до појаве модерног друштва појављивале су се спорадично са спорадичном улогом. Тако створена гомила гласањем или побуном утиче на друштвене и политичке догађаје и токове, а што изазива различите промене и ломове у друштву. Питамо се да ли је ток савременог друштва кренуо путем доба гомиле?

² Seassen,S. Globalization and its Discontents, The New Press, New York 1998.

³ Нећаев, Ј.А.В, Parametri globalizacii i faktori bolowskog procesa, Alfa, Moskva, 2004.

⁴ Халиков, Ц.М, Вкљученост Росии в глобалниј процес, Алфа, Москва, 2004.

света који поред осталог треба обухватити све европске државе и Русију као европску државу, засновану на визији и концепцији хуманог одрживог концепта друштвеног развоја и природног прираштаја, као и на успостављању и јачању социјалних, психосоцијалних и демократских вредности са одустајањем од неолобералног капиталистичког концепта и повратка на стабилне темеље некадашњег социјал-демократског устројства друштва са снажним инструментима контроле и њиховог рационалног унапређивања; трансформација суверености и будућност концепта суверенитета у постмодерном добу су само неки аспекти који, поред осталог, заслужују посебну пажњу проучавања у изналажењу најбољих, најправеднијих решења будућег друштвеног развоја.

Идеологија либерализма је државу њсматрала државу сматра „неужним злом“, а неолиберализам државу презире, укида је или урушава, односно жели да је сведе на најмању могућу меру утицаја као пуки сервис, поред осталог, моћних корпорација и социјално отуђеног капитала у рукама екстремно богатих.

Вашингтонски консенсус, са својих десет начела, из 1989. године, могао би се сматрати за сада кровним политичко-правним актом неолибералног пројекта глобализационих токова, посебно у земљама у транзицији.

Опште познато је да је пројектован утицај Вашингтонског консенсуса⁵ из 1989. године и његових десет начела као темељну детерминацију свих друштвених, политичких и економских токова с краја прошлог и у првим деценијама овог века, посебно на земље у транзицији, заједно са бурним развојем четврте иновативно технолошке револуције, експанзијом империјализма у борби за стратешке позиције и природна добра, неолиберални капитализам са израженим корпоративним управљањем, корпоративном и информационом безбедношћу и сличним, условили су и условљавају урушавање постојећег светског, и за сада неизвесну изградњу

⁵ Начела Вашингтонског консенсуса из 1989. године:

- 1) фискална дисциплина (минимални буџетски дефицит);
- 2) прерасподела на основу потреба (приоритетна у здравству, образовању и инфраструктури државне потрошње),
- 3) проширивање пореске основице и смањивање укупног нивоа опорезивања;
- 4) либерализација финансијских тржишта;
- 5) бесплатан курс националне валуте ;
- 6) промена трговинских квота са тарифама;
- 7) уклањање баријера за конкуренцију на тржишту роба;
- 8) приватизација државних предузећа;
- 9) уклањање баријера за стране директне инвестиције;
- 10) јака и заштићена интелектуална својина.⁵

будућег новог поретка, посебно у земљама у транзицији, где се урушавају, ограничавају или преносе нека традиционална обележја постојеће модерне државе, попут суверенитета, правног поретка, националне економије и другог, а што већ изазива несагледиве економске и социјалне последице на становништво, државни правни и економски развој.

Друштвено раслојавање доживљава задњих деценија експанзију на два пола –пола богатих и сиромашних, урушавањем средње класе. Социјална стратификација у друштву, глобалном друштву постаје све више крајње дво полна, бележи несхватљиво, неприхватљиво и карајње погубно социјално раслојавање на мали проценат екстермно богатих с једне стране, и огроман број сиромашних са друге стране. Нестаје средња класа носилац здравог друштва, социјал-демократског друштва.

Истакли смо више пута да наука, односно правна и економска наука не прати, или не прати у довољној мери на адекватан начин развој и усмерење друштвених токова. Теоријскоправне концепције социјализма, класичног капитализма су историјска прошлост. Слично је и са другим наукама.

Такво стање и кретање одражава се мање више на друштвено стање и транзицију и у Србији.

У државама у транзицији, као и у Србији, уочљиво је, поред осталог, одређено стагнирање друштвених наука, чему је допринела и мање више неадекватна примена тзв. „Болоњске реформе“.

Уочљив је пад наталитета, изражено социјално раслојавање на све богатије и сиромашне.

Долази до масовног миграцијског тока ка развијеним земљама.

Иspoљава се криза универзалних вредности.

Јавља се снажан организовани криминал, недовољна адекватна изградња и примена правних прописа.

Правни поредак у одређеним сегментима испољава значајну кризу, не примену, и снажан интересни уплив спољних субјеката кроз правну нормативу и акте, и не само кроз њих, а што продубљује друштвену кризу и самосталност државе.

У нашем европскоправном систему који се углавном, или искључиво раније базирао на општем правном акту као формалном извору права, на примарном утицају домаћег законодавства, задњих деценија је све више утицаја и уплива разних страних интереса исказаних и кроз одређена правна и друга нормативна акта, тако да се све више у одређеним сегментима позитивног права придаје примарни значај таквим условљеним „наметнутим“ актима, а секундарни домаћем законодавству.

На пример, цензорски утицај Венецијанске комисије приликом доношења значајних општих правних аката. Све већи уплив и утицај разних

међународних обичаја, декларација, повеља и сличног на устав и друге опште правне акте.

Тако, да се већ може говорити да се европкоконтинентални систем права, који се као што рекосмо, доскора заснивао на општем правном акту као формалноправном извору, сада престројава инкорпорирајући у себи и друге облике формално правне изворности попут извора међународног привредног права; међународних аката о људским правима и слободама; правно нормативом обликовању разраде десет начела Вашингтонског консенсуса из 1989. године, и сл.

Неизвесна је и незахвална прогноза и пројекција даљег светског развоја и развоја држава у транзицији, укључујући и нашу државу.

Milorad ZIZIC, LL.D.

Full-time Profesor

University of Pristina - Kosovska Mitrovica, Faculty of Law

THE 1989 WASHINGTON CONSENSUS AND ITS CONSEQUENCES ON SERBIAN TRANSITION PROCESS

Summary

The 1989 Washington Consensus can ideologically be regarded as the “first pillar” of the growing ideology of neoliberal capitalism in the world. It had fundamental effects on the social movements on the former socialistic states and their transitions, including those in the Republic of Serbia. At the end of XX and in the first decades of the XXI century, society was going through a turbulent period with tectonically market changes that may have been most pronounced since its inception with unforeseen consequences. The demolition of the old and the attempts to build a new world order are accompanied by strong globalization as well as general turbulence in all social spheres, that complicates the efforts of a social organization in the future. The fourth innovative technological revolution, neoliberal movements, globalization, imperialism, drastic social stratification on rich and poor, the collapse of the social “welfare”, and other numerous phenomena’s may lead society in the “crowd age” (Le Bon) or some other undesirable paths.

Key words: globalization, state and private capitalism, social welfare, the Washington consensus.

ЛИТЕРАТУРА

G. Le Bon, *La Psychologie Des Foules*, Pres Universitaires de France, Paris 1963,2.

G. Le Bon, *ibid*,s.2-20.

G. Vukadinović, *Pravna država*, Novi Sad 1995.

M. Đurić, *Sociologija Maksa Vebera*, Zagreb, 1987.

M.A. Žižić, *Uvod u pravo*, Kruševac 2008.

M.A. Žižić, *Ustavno pravo*, Poslovni i pravni fakultet Union-Nikola Tesla, Beograd 2016.

M.A. Žižić, M.M. Žižić, *Osnovi ustavnog prava*, M.M. Žižić, Beograd 2016.

M.A. Žižić, M.M. Žižić, Uvod u pravno normiranje, Fakultet za državne i evropske studije FIDES, Podgorica 2017.

M. Jovanović, Nova pravna teorija na isteku drugog milenijuma, Zbornik JUTFSP, beograd ,1997, s.151-172.

H. Kelsen, Čista teorija prava, Beograd 1998.